

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	10
Świat międzykulturowy i psychologia międzykulturowa	11
Psychologia społeczna pozornie akulturowa, czyli amerykańska, i jej ewolucja w kierunku uwzględniania innych kultur	11
O tej książce i sobie samym oczami autora	16
Rozdział 1	
Paradygmaty psychologii i suwerenność psychologii kulturowej	20
Trzy paradygmaty psychologii	21
W poszukiwaniu specyfiki dyscypliny: człowiek istota społeczna czy kulturowa?	22
Cztery podejścia do rozumienia pojęcia kultura dla psychologii międzykulturowej	24
Memetyka i czy zwierzęta posiadają kulturę?	24
Podejście materialistyczne. Szkoła funkcjonalistyczna w antropologii i model eko-kulturowy w psychologii	26
Kultura jako ujarznienie Natury oraz symboliczna projekcja ludzkiej psyche. Freud i Jung	26
Kultura jako usensownianie ludzkiej egzystencji. Podejście semiotyczne i aksjologiczne	29
Rodzina nauk z pogranicza psyche i kultury	29
Psychologia międzykulturowa typu cross	33
Psychologia kulturowa i indygeniczna	36
Psychologia międzykulturowa (inter; PIK)	40
Orientacja teoretyczna Kulturowych ram zachowań społecznych	41
Skrypty i wymiary kultury. Podstawowe pojęcia wraz z ich ilustracjami	41
Kulturowe skrypty zachowań i eksperyment kulturowy	41
Psychologiczne wymiary kultury (PWK) i zagadnienia metodologiczne	45
Rozdział 2	
Ekokulturowy model uwarunkowań psychiki	52
Model ekokulturowy Johna Berry'ego	54
Adaptacja biologiczna i transmisja genetyczna: tolerancja na laktozę	57
Ekologiczne uwarunkowania percepcji: złudzeń optycznych i trójwymiarowego widzenia	61
Kontekst ekokulturowy a poznawcza i społeczna zależność – niezależność: program badawczy Johna Berry'ego	66
Model ekokulturowy w badaniach Pierre'a Dasena nad piagetowskimi stadiami rozwoju intelektualnego	71
System ekokulturowy a orientacja przestrzenna: podejście indygeniczne	74
Klimat a kultura honoru i agresja	75
Warunki ekologiczne kultury honoru i jej psychologiczne konsekwencje	77
Wpływ klimatu (temperatury) na zachowania agresywne, prospołeczne i tempo życia	79
Inne dziedziny wpływu klimatu na życie społeczne: autorytaryzm, tempo życia i zachowania prospołeczne	82
Model ekokulturowy dziś i w przyszłości. Wzajemny determinizm klimatu i życia społecznego	85
Rozdział 3	
Psychologiczne wymiary kultur. Badania Hofstede	90
Psychologiczne wymiary kultury według Hofstede	91
Wielka Piątka Hofstede	92
Dystans władzy	93
Indywidualizm – kolektywizm	96
Męskość – kobiecość	101
Unikanie niepewności	109
Orientacja czasowa odległa	117
Kultura a religia. Protestantkie zakorzenienie wymiarów kultury	118
Kultura a osobowość. Zależności między dwoma Wielkimi Piątkami	119
Model Wielkiej Piątki w międzykulturowych badaniach osobowości	120
Analizy korelacyjne między obu Wielkimi Piątkami	123
Konsekwencje kultury – podsumowanie i ocena Culture's consequences	124

Rozdział 4

Dziewięć wymiarów projektu GLOBE i siedem według Trompenaarsa. Korekta Hofstede	128
Świat rozpostarty na dziewięciu wymiarach projektu GLOBE	130
Pierwsza triada GLOBE: wymiary zadaniowe jakości wykonania, orientacji przyszłościowej i unikania niepewności	130
Druga triada GLOBE: dystans władzy oraz kolektywizm rodzinny i instytucjonalny	137
Trzecia triada GLOBE: równość płci, asertywność i orientacja humanistyczna	142
Granice kulturowe na Odrze, Bugu i Morzu Bałtyckim. Polska a Niemcy, Rosja i Szwecja – do których sąsiadów nam bliżej?	147
Kulturowe unikanie niepewności a jednostkowy poziom aspiracji	149
Wartości osobiste, praktyki kultury własnej oraz kraju przebywania: wymiary GLOBE w kontekście interakcji międzykulturowej	154
Od Parsonsa do Trompenaarsa: Kolejny makro-psychologiczny projekt badawczy nad wymiarami kultury w obszarze biznesu międzynarodowego	157
GLOBE – podsumowanie	161

Rozdział 5

Schwartza kulturowa mapa świata oparta na badaniach wartości	168
Koncepcja wartości, narzędzia pomiarowe i strategie badawcze	169
Struktura wartości: poziom jednostkowy	171
Konsekwencje wartości w życiu jednostek	181
Wartości jako atrybuty kultur i kulturowa mapa świata	185
Konsekwencje kulturowych wymiarów wartości	191
Wartości jako kulturowe korelaty zmiennych ekonomiczno-politycznych	194
Podsumowanie	197

Rozdział 6

Konsekwencje kultur indywidualistycznych i kolektywistycznych dla konstrukcji i regulacyjnych funkcji <i>ja</i>	204
Pomiar indywidualizmu – kolektywizmu na poziomie jednostkowym. Szkoła Triandisa i jego uczniów	205
Metaanaliza skal IND – KOL	205
<i>Ja</i> w języku i w kulturze. Zaimek osobowy <i>ja</i> oraz spontaniczne właściwości psychologiczne <i>ja</i>	211
Czy mechanizm podnoszenia poczucia własnej wartości jest uniwersalną właściwością wszystkich ludzi?	213
Struktura <i>ja</i> współzależnego i niezależnego oraz konsekwencje regulacyjne	217
Kulturowa teoria Markus–Kitayamy	217
Jak Amerykanie i Japończycy opisują własne <i>ja</i> oraz jakie emocje żywią dla siebie i swych dokonań	222
Zachowanie twarzy a dążenie do podnoszenia poczucia wartości jako dwie kulturowe postaci dobrego <i>ja</i>	224
Spór Heine vs. Sedikides	227
<i>Amae</i> . Czy klucz do zagadki japońskiej psyche?	227
Konformizm a kultura indywidualistyczna i kolektywistyczna	229
Kultura wysokiego i niskiego kontekstu, czyli komunikacja pośrednia i bezpośrednia	231
Protestancka ideologia relacyjna. Komunikowanie się w pracy i w życiu prywatnym	234
Komunikacja nie wprost w relacjach międzykulturowych (<i>inter</i>)	235
Asertywność i grzeczność jako style bycia i komunikowania interpersonalnego	236
Podsumowanie	242

Rozdział 7

Od przetrwania do dobrostanu. Problematyka szczęścia w życiu jednostki i społeczeństwa	248
Od filozofii hedonizmu i eudajmonizmu do psychologii empirycznej dobrostanu uprawianej pod tymi nazwami	252
Komponenty i pomiar dobrostanu	255
Skale pomiarowe dobrostanu w ramach podejścia hedonistycznego	255
Pomiar jakości życia w podejściu eudajmonistycznym	256
Szczęśliwy człowiek. Determinanty dobrostanu jednostkowego	258
Młodzi, piękni i bogaci	259
Cechy osobowości a dobrostan	260
Bliskie związki a dobrostan	264
Religia i religijność	267
Zaufanie i kapitał społeczny	268
Szczęśliwy człowiek – podsumowanie	268
Szczęśliwe kraje i determinanty dobrostanu na poziomie makro	270
Światowa mapa dobrostanu i jego uwarunkowania	270
Dobrobyt materialny społeczeństw a ich dobrostan psychiczny	273
Stołość dobrostanu na poziomie kraju w perspektywie historycznej	275

Od $r = 0,70$ na poziomie kulturowym do $r = 0,10$ na poziomie jednostkowym: różnice w stopniu materializacji	277
dobrostanu społeczeństw i osób	277
Religijność, wolność i wymiary kulturowe dobrostanu	280
Zaufanie i kapitał społeczny a cynizm. Komunizm jako źródło nieszczęścia	284
Zadowolenie Polaków z życia własnego oraz z sytuacji kraju w perspektywie historycznej i współczesnej	

Rozdział 8

Epistemologia kulturowa I. Atrybucje przyczynowe, światopoglądy i aksjomaty społeczne

Profesjonalny naukowiec a amator. Wyjaśnianie naukowe a psychologia atrybucji przyczynowych	294
Czy potoczne myślenie przyczynowe przypomina logikę wyjaśnień naukowych?	295
Świat tradycjonalistyczny – nowoczesny – ponowoczesny w światopoglądzie i dyskursie	297
Aksjomaty społeczne. Przekonania o prawidłowościach rządzących światem	299
Aksjomaty społeczne – międzykulturowy projekt badawczy Bonda-Leunga	305
Aksjomaty społeczne – poziom jednostkowy. Pięć wymiarów przekonań	305
Indywidualne korelaty i konsekwencje aksjomatów społecznych	307
Cyniczne widzenie świata społecznego w Polsce. Okresy komunizmu i postkomunistycznej transformacji	308
Badania nad cynizmem w perspektywie historycznej. Stosunki polsko-rosyjskie	316
Cynizm i jego szczególne konsekwencje w kulturze polskiej. Czarny humor, sarkazm i kabaret polityczny	316
Podsumowanie	321
	325

Rozdział 9

Epistemologia kulturowa II. Logika i myślenie analityczne oraz myślenie holistyczne

Kultura myślenia – filozoficzne podstawy stylów poznawczych	332
Myślenie <i>prelogiczne</i> i <i>prawo partycypacji</i>	333
Filozoficzne podstawy myślenia w kulturze Dalekiego Wschodu	338
Konsekwencje różnic epistemologicznych między cywilizacjami Wschodu i Zachodu	339
Wnioskowanie logiczne i wrażliwość na sprzeczność	340
Dysonans poznawczy – klasika psychologii ... euroamerykańskiej	340
Zasady klasyfikacji i rola kontekstu	343
Przyczynowość w świecie fizycznym oraz ludzkim	347
Znaczenie kontekstu w percepcji i pamięci	349
Język a poznanie	357
Kulturowe ramy nauczania i uczenia się	361
Epistemologia kulturowa, style myślenia i problem inteligencji	363
	367

Rozdział 10

Ramy zachowań społecznych w kulturze polskiej.

Od makropsychologii międzykulturowej do psychologii indygenicznej

Zarys założeń teoretycznych psychologii indygenicznej	370
Skąd i jak ukształtował się psychologiczny profil polskiej kultury. Geneza jako historia	371
Kulturotwórcza rola katolicyzmu w genezie polskiej mentalności	373
Rodzinocentryczny styl życia i deficyt instytucji społeczno-państwowych	378
Trzysta lat zagrożeń, utraty, odzyskiwania i niepewnej suwerenności	381
Kwestionariusz Wartości i Skryptów Kulturowych i metodyka badań posługujących się nim	381
Metodyka badań nad wartościami kulturowymi: aspekt realny i idealny	382
Psychologiczne wymiary kultury polskiej. Wyniki badań	384
Humanizm–materializm jako trzonowy wymiar	384
Humanizm a inne psychologiczne wymiary kultury	391
Czterowymiarowy profil polskiej kultury i porównania międzykulturowe	393
Dalsze badania nad czterowymiarową strukturą wartości w kontekście międzykulturowym	396
Swoi i obcy. Konsekwencje orientacji humanistycznej dla stosunków międzygrupowych	399
Humanizm czy personalizizm? – Podsumowanie 20 lat badań nad humanizmem jako rdzennym wymiarem kultury polskiej	401
Inni autorzy o innych charakterystykach psychologicznych polskiej kultury	401
Skrypty afektywne według Wierzbickiej	401
Kultura narzekania według Wojciszke	404
Zakończenie. Polska kultura w Unii Europejskiej	407

Rozdział 11

Natura a kultura. Dobór płciowy, miłość i kultura rodzaju

Psychologia ewolucyjna. Założenia i wyniki badań nad preferencjami i doborem płciowym	412
	413

Badania empiryczne weryfikujące koncepcje psychologii ewolucyjnej w zakresie atrakcyjności fizycznej i doboru partnerów	416
Socjobiologiczny uniwersalizm a różnice kulturowe w pozyskiwaniu partnerów seksualnych	427
Ocena i krytyka koncepcji psychologii ewolucyjnej w zakresie relacji	433
Miłość	435
Czy w socjobiologii jest miejsce na miłość romantyczną? Badania nad romantycznym przywiązaniem w projekcie ISDP	435
Teorie miłości w psychologii społecznej i ich kulturowa walidacja	436
Co to jest miłość romantyczna i czy jest ona zjawiskiem uniwersalnym?	444
Kultura i tożsamość rodzaju	454
Nacechowanie płciowe ról społeczno-zawodowych, polaryzacja i tożsamość rodzaju	454
Kultura rodzaju i polska kobiecość kulturowa. Dzisiejszy stan wiedzy i problemy na przyszłość	457

Rozdział 12

Psychologia kulturowa relacji wewnątrz- i międzygrupowych.

Tożsamość oraz reprezentacje innych	462
Tożsamość społeczna	464
Krytyka teorii tożsamości społecznej – perspektywa wewnętrzna	469
Tożsamość osobista i społeczna – teoria Marii Jarymowicz	470
Teoria tożsamości społecznej z perspektywy psychologii kulturowej	470
Tożsamość kulturowa	473
Tożsamość kulturowa w teorii opanowywania trwogi	473
Przynależność etniczna, skrypty kulturowe i ich aprecjacja	478
Tożsamość kulturowa przełączana, czyli podwójne funkcjonowanie poznawcze u osób dwukulturowych	485
Tożsamość kulturowa (religijna) a stosunek wobec odmienności (tolerancja)	485
Podsumowanie	490
Stereotypy	491
Definicje. Koncepcja pojęciowa stereotypu	492
Geneza	493
Pomiar	495
Funkcje i konsekwencje	499
Oddziaływania. Co robić, jak modyfikować stereotypy?	501
Podsumowanie	502

Rozdział 13

Psychologia akulturacji	504
Typy grup podlegających akulturacji	505
Polskie doświadczenia wychodźstwa oraz początki badań nad emigracją	510
Polska: społeczeństwo tworzące naród emigrantów?	510
Emigracja zarobkowa i początki prac badawczych nad akulturacją	522
A – B – C akulturacji oraz koncepcje szoku i stresu	522
Model teoretyczny Johna Berry'ego	525
Cztery warianty polityki i struktury społeczeństwa w zakresie relacji swoi – obcy i problematyka wielokulturowości	525
Badania nad ideologią i postawami wobec wielokulturowości	530
Strategie akulturacyjne jednostek	533
Empiryczna weryfikacja modelu Berry'ego	535
Główne rezultaty empiryczne w ramach modelu Berry'ego i ich krytyczna analiza	537
Najnowsze prace w ramach modelu Berry'ego: projekt International Comparative Study of Ethnocultural Youth	539
Integracja rozumiana i badana na pięć sposobów w kierunku kulturowego modelu akulturacji	541
Kulturowa psychologia akulturacji	548
Badania w ramach kulturowego modelu akulturacji	550
Czy migracje zagraniczne powodują zmianę osobowości	560
Uwagi końcowe	563

Rozdział 14

Stosowana psychologia międzykulturowa: Założenia i realizacje treningów kompetencji i komunikacji międzykulturowej (we współpracy z Anną M. Chodynicką)	566
Od etnocentryzmu do etnorelatywizmu, czyli rozwojowy model wrażliwości międzykulturowej M. Bennetta	567
Stadium etnocentryzmu	568
Etnorelatywizm	573
Trening interpersonalny, czyli ćwiczenia w nabywaniu kultury amerykańskiej	575

Kontekst kulturowy treningu interpersonalnego (ecounter groups) i rozwoju osobistego.....	576
Krytyczne spojrzenie na treningi interpersonalne	579
Szkolenia i treningi kompetencji międzykulturowych	580
Szkolenia a treningi. Co jest przedmiotem nabywania kompetencji kulturowych?	581
Trening kompetencji kulturowych	584
Teoria i praktyka standardów kulturowych A. Thomasa dla celów szkoleń międzykulturowych	590
Gry symulacyjne	591
Trzy etapy treningu kompetencji i komunikacji kulturowej według D. Pinto	594
Treningi i szkolenia międzykulturowe w Polsce	596
Szkolenie dla repatriantów z Kazachstanu	596
Treningi międzykulturowe dla studentów. Szkolenia polsko-francuskie	598
Szkolenia dla przedsiębiorstw	603
Festiwale wielokulturowe: Nabywanie doświadczenia i wrażliwości na ubogacającą odmienność innych	605
W Kanadzie	606
Warszawski Tydzień Wielokulturowy – łączyć ucząc i bawiąc	607
Przyszłość ruchu na rzecz świadomości, wrażliwości i edukacji wielokulturowej w Polsce.	
Zadania psychologów międzykulturowych	609
Słowo końcowe	610
 Bibliografia	 612
 Indeks nazwisk	 641
 Indeks rzeczowy	 648
 O Autorze	 655